

Povzetek

Monografija *Geografsko raziskovanje slovenske Istre 1* je nastala na podlagi raziskovanj geografskih značilnosti slovenske Istre, ki so jih opravili univerzitetni profesorji in sodelavci Oddelka za geografijo Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem, ki na tem območju skupaj s študenti univerzitetnega in magistrskega študijskega programa Geografija že vrsto let izvajajo terensko in kabinetno delo. Slovenska Istra je namreč kot edina slovenska pokrajina z neposrednim stikom z morjem, ne pa izključno zaradi slednjega, geografsko izjemno raznolika in slikovita pokrajina, ki za geografe predstavlja svojevrsten laboratorij za različne ozko disciplinarne kot tudi širše zasnovane raziskave s celotnega spektra geografske vede. Cilji monografije so povezani s predstavitvijo rezultatov izbranih geografskih raziskovanj slovenske Istre, od osnovne predstavitve in umestitve pokrajine do zelo specifičnih geografskih tem, povezanih s tematskimi potmi po Kraškem robu.

V prvem poglavju so na sintezen način predstavljene naravnogeografske značilnosti slovenske Istre. Pregled sloni na rezultatih lastnih opazovanj in raziskav ter ugotovitev iz literature in virov. Na pregleden način so predstavljene osnovne geološke razmere v pokrajini ter značilnosti površja, ki kažejo dvojnost s flišnim gričevjem na eni in kraškimi uravnavami na drugi strani, vmes pa je zanimiva luskasta pokrajina Kraškega roba. Prispevek obravnava tudi značilnosti vodovja, podnebja, prsti in rastja slovenske Istre. V tem poglavju so predstavljeni tudi geografska opredelitev slovenske Istre kot pokrajine in dileme glede poimenovanja.

V drugem poglavju so predstavljene temeljene družbenogeografske značilnosti slovenske Istre. Uvodni del obravnava prebivalstveni razvoj območja od druge polovice 19. stoletja naprej, v njem pa so analizirane tudi osnovne značilnosti prebivalstva. Sledi sklop, ki obravnava naselja in poselitev v slovenski Istri, prispevek pa se zaključuje z njenim ekonomskogeografskim orisom, pri čemer je poseben poudarek namenjen turističnim dejavnostim. Avtorji so pri vsakem sklopu analizirali izbrane statistične kazalnike, ki s pomočjo preglednic, kartografskih ter grafičnih prikazov in primerjav z državnim povprečjem prinašajo podrobnejši vpogled v obravnavane tematike.

V tretjem poglavju so predstavljene morfometrične značilnosti vrtač (obseg, površina, okroglost, dolžina krajše in daljše osi) in nekatere njihove druge značilnosti (raba tal, oblika prečnega preseka, sestava pobočij in dna, omejenost s suhim zidom, somernost tlorisa) na primeru Rakitovsko-Movraškega krasa v slovenski Istri. Podatki o 276 vrtačah so bili pridobljeni z večkratnim terenskim kartiranjem in uporabo GIS-orodij. Na preučevanem območju prevladujejo po površini majhne (povprečna površina je 1245 m²) ter plitve (povprečna globina je 3,1 m) vrtače, ki so po obliki tlorisa pretežno okrogle. 94 % vrtač je v prečnem preseku skledaste oblike, 83 % jih je obdanih s suhim zidom in večina jih je v zaraščanju. Gostota vrtač preučevanega območja je 72/km², skupaj obsegajo 7 % površine. Oba podatka sta primerljiva sosednjimi kraškimi pokrajinami.

Četrto poglavje predstavlja primer terenskega popisa hidromorfoloških elementov na Dragonji. Popis je temeljil na metodologiji, ki jo je pripravila Agencija Republike Slovenije za okolje in je del ocenjevanja ekološkega stanja rek. Rezultati kažejo, da je Dragonja v srednjem toku skoraj v celoti v naravnem stanju, medtem ko je v spodnjem povsem spremenjena. Struga je regulirana, obdana s protipoplavnimi nasipi, drevesno rastje pa je odstranjeno. Opazna je tudi razlika v rabi priobratnih zemljišč, ki je v srednjem toku v manjši meri kmetijska, prevladuje pa gozd, zlasti na levem bregu. V spodnjem toku intenzivno kmetijstvo prevladuje na obeh straneh Dragonje. S terenskim popisom ugotovljena hidromorfološka spremenjenost Dragonje je potrdila oceno dobro ekološko stanje iz leta 2019.

V petem poglavju predstavljamo značilnosti krajevnih vodnih virov v zaledju slovenske Istre. Nekoč so bili pomembni za oskrbo s pitno vodo in za drugo rabo, po priključitvi območja na javni vodovod pa so bili večinoma opuščeni. Ugotavljali smo, katere vodne vire prebivalci še vzdržujejo, uporabljajo, kakšen je bil namen njihove rabe nekoč, kako je s stalnostjo in stanjem zgrajenih objektov za hranjenje in zajem vode. Predstavljeni so tudi rezultati meritev osnovnih fizikalno-kemijskih značilnosti izbranih vodnih virov, ki jih lahko povežemo s pokrajinskimi značilnostmi območja. Analize kažejo na majhne razlike v reakciji vode med različnimi tipi vodnih virov, medtem ko se kazalniki celokupne in karbonatne trdote ter koncentracije kisika (največje so v zajetih izvirih) nekoliko razlikujejo.

Šesto poglavje je povezano z osnovanjem predlogov tematskih poti, ki obiskovalce usmerjajo po Kraškem robu. Območje je zelo privlačno za preživljanje prostega časa in rekreacijske dejavnosti, zato je zelo obiska-

no. Društva in dejavni domačini so predvideli njihov potek, skupaj s študenti pa smo iskali zanimivosti, ki bi poti z opisi tudi vsebinsko obogatile. Tematske poti običajno vključujejo predstavitev geografskih, geoloških, botaničnih, etnološko-zgodovinskih in drugih vsebin območja ter lahko predstavljajo pomemben razvojni potencial podeželja. Prispevek uvodoma predstavlja vlogo in pomen tematskih oziroma izobraževalnih poti in v nadaljevanju opisuje izkušnje študentov in sodelavcev Oddelka za geografijo Univerze na Primorskem Fakultete z humanistične študije pri zasnovi in vzpostavitvi tovrstnih poti na Kraškem robu. Predstavljeni postopki zajemajo predvsem razlago teoretične in vsebinske predpriprave elaborata ter terensko opredelitev poteka posamezne poti z izbiro pomembnih točk za predstavitev. V prispevku sta podrobneje predstavljena dva projekta tematskih poti po Kraškem robu, pri čemer je eden ostal na idejni osnovi, drugi pa je bil izpeljan v praksi.

Monografija je lahko v pomoč in spodbudo pri načrtovanju raziskav slovenske Istre in širše, primerna je kot študijska literatura in strokovni pripomoček učiteljem geografije ter sorodnih predmetov v osnovnih in srednjih šolah, tako tistim iz slovenske Istre kot tistim iz drugih pokrajin, ki v slovensko Istro prihajajo kot organizatorji strokovnih ekskurzij, dnevov dejavnosti šole itn. Menimo, da je lahko koristno branje za vse, ki so tako ali drugače profesionalno ali ljubiteljsko povezani s prostorskimi procesi in pojavi v slovenski Istri in je primerna tudi za širšo skupnost bralcev.